

ВІЙНА ТА СІМЕЙНЕ НАСИЛЬСТВО: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ, ПРИЧИН ТА ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ

Хейлик Віра Вадимівна

*здобувачка вищої освіти третього курсу спеціальності
«Соціально-психологічне забезпечення управлінської діяльності»,
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна*

Якуніна Алла Олександрівна

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри СПГН
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна*

Домашнє насильство є однією з найсерйозніших соціальних проблем, яка зачіпає всі верстви населення, незалежно від віку, статі чи соціального статусу. В умовах війни ця проблема набуває ще більш жахливого масштабу, оскільки військові конфлікти, масові переміщення населення, економічна нестабільність та психологічний тиск суттєво впливають на динаміку відносин у сім'ях.

Суспільство України стикнулося зі значним зростанням рівня насильства в родині, що підтверджується даними правоохоронних органів, громадських організацій та міжнародних досліджень.

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році структура домашнього насильства в Україні зазнала змін. Хоча на початковому етапі війни кількість зареєстрованих звернень дещо знизилася через пріоритетність подолання військових загроз, вже у 2023–2024 роках показники насильства в родині почали зростати. Це зумовлено низкою факторів, серед яких – психологічний стрес, втрата стабільного джерела доходу, збільшення випадків посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед цивільних та військових, соціальна ізоляція та інші наслідки війни.

Щоб зрозуміти масштаби проблеми, розглянемо статистичні дані щодо рівня домашнього насильства в Україні до та після 2022 року.

За офіційними даними Міністерства внутрішніх справ України, у 2021 році було зареєстровано понад 325 тисяч звернень щодо випадків домашнього насильства. У 2022 році кількість звернень знизилася до 244 тисяч, що може пояснюватися тим, що люди були більше зосереджені на питаннях виживання в умовах воєнних дій та

евакуації, а також мали обмежений доступ до правоохоронних органів. Проте вже у 2023 році кількість звернень зросла до 291 тисячі, а у 2024 році за перші три місяці року було відкрито 2777 кримінальних проваджень щодо домашнього насильства, що на 5% більше, ніж за аналогічний період 2023 року, і на 17% більше, ніж у 2021 році [1; 2].

Також згідно зі звітом міжнародної організації UNFPA, у 2023 році зафіксовано значне зростання звернень до гарячих ліній з питань домашнього насильства. Порівняно з 2021 роком, кількість дзвінків до кризових центрів збільшилася на 45%, а кількість жінок, які звернулися по допомогу до притулків, зросла на 60% [3]. Ще одне дослідження, проведене українською організацією "Ла Страда-Україна", показує, що зростання випадків домашнього насильства під час війни пов'язане також із посттравматичним стресовим розладом у військовослужбовців, які повертаються з фронту. У 2023 році 38% звернень до кризових центрів стосувалися насильства з боку чоловіків, які нещодавно демобілізувалися [4].

Отже, статистичні дані свідчать про зростання рівня домашнього насильства після 2022 року, перейдемо до причин загострення домашнього та інших видів насильства, тут варто відзначити кілька ключових факторів, що сприяють цій тенденції. Перше, що виходить на передній план, – це психологічний стрес та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Військові дії призводять до значного психологічного навантаження на населення. За оцінками Міністерства охорони здоров'я України, ПТСР може розвинутися у 12–20% людей, які пережили травматичні події. Дослідження показують, що серед військовослужбовців та ветеранів, які страждають на ПТСР, рівень насильства щодо інтимних партнерів на 14–15% вищий [5; 6].

Другою важливою причиною стрімкого зростання насильства в країні є невинно зростаюча економічна нестабільність та безробіття. Війна спричинила ще більш глибоку економічну кризу, ніж яка була раніше, що призвело до різкої втрати роботи та доходів у багатій кількості сімей. За оцінками Національного банку України, у 2023 році рівень безробіття становив 18,2%. Це частково зумовлено скороченням робочої сили на понад чверть порівняно з 2021 роком, через демографічні втрати, міграцію та мобілізацію. Фінансові труднощі підвищують рівень стресу та можуть стати каталізатором конфліктів у родині. Соціально-економічна нестабільність та втрата роботи є серед основних факторів, що сприяють збільшенню випадків домашнього насильства під час війни [7; 8].

Ще однією важливою причиною зростання насильства, яка на перший погляд здається непомітною, є соціальна ізоляція та обмежений доступ до підтримки людям. Через воєнні дії багато людей були

змушені покинути свої домівки, що призвело до розриву соціальних зв'язків та ізоляції. Обмежений доступ до соціальних служб та підтримки ускладнює можливість отримати допомогу для жертв насильства, що може призводити до збільшення кількості випадків домашнього насильства.

Підсумовуючи, ці фактори взаємопов'язані та створюють середовище, в якому ризик виникнення домашнього насильства тільки зростає. Розуміння та усунення цих причин, особливо з боку держави, є ключовим для розробки ефективних стратегій запобігання та протидії насильству в сім'ї в умовах воєнного стану. Насамперед важливо було б посилити правовий захист постраждалих від домашнього насильства, що могло б включати ефективніше реагування поліції, пришвидшення судових розглядів та посилення відповідальності для кривдників, впровадивши хоча б набагато більші штрафи для такого роду правопорушень, як це робиться в країнах ЄС.

Також варто було б дати можливість розширити мережу кризових центрів та шелтерів в країні, які надавали б постраждалим безпечний притулок, юридичну та психологічну підтримку. Впровадження програм психосоціальної реабілітації для військових та їхніх сімей. Важливо також було б запровадити широкомасштабні інформаційні кампанії, які підвищували б обізнаність про домашнє насильство, його ознаки та доступні механізми допомоги. Окрему увагу слід було б приділити економічній підтримці вразливих груп, зокрема створенню програм працевлаштування, перекваліфікації та розширенню соціальних виплат для тих, хто постраждав від насильства чи втратив засоби до існування через війну. Але оскільки в Україні коштів на розвиток організацій, орієнтованих на соціальний захист населення, виділяється все менше й менше з кожним днем, то, на жаль, прогнозується не покращення а тільки погіршення поточної ситуації з насильством в країні.

Література:

1. Міністерство внутрішніх справ України. Кількість заяв про вчинення домашнього насильства збільшується – Катерина Павліченко. 2024. URL: <https://mvs.gov.ua/news/kilkist-zaiav-provcinennia-domasnyogo-nasilstva-zbilsujetsia-katerina-pavlicenko>

2. "Опендатабот". Домашнє насильство в Україні у 2024 році. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/domestic-violence-2024-5>

3. UNFPA. Домашнє насильство в умовах війни: глобальний та український контексти. 2023. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-12/Порівняльний%20аналіз%20281%29.pdf>

4. "Ла Страда-Україна". Звіт про гендерно зумовлене насильство в Україні, 2023. URL: https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAlPu9BhAjEiwA5NDSA6YDCbegdaZ6K1sa-ME5V3iDFYJFOXwW3iNEKrcGP8QWp6V7aBst6hoCIRwQAvD_BwE

5. Міністерство охорони здоров'я України. "Кількість пацієнтів зі встановленим діагнозом ПТСР в Україні зростає: що треба знати про посттравматичний стресовий розлад." 2024 URL: <https://moz.gov.ua/uk/kilkist-pacientiv-zi-vstanovlenim-diagnozom-ptsr-v-ukraini-zrostaе-scho-treba-znati-pro-posttravmatichnij-stresovij-rozlad?utm>

6. ZN.UA. Ветерани, ПТСР і домашнє насильство: чому комплексний підхід є ключовим. 2024 р. URL: <https://zn.ua/ukr/war/veteraniptr-i-domashnje-nasilstvo-chomu-kompleksnij-pidkhd-je-kljuchovim.html?utm>

7. Аналітичний центр Cedos. Як подолати безробіття: уроки з історії та міжнародний досвід. 2025 р. URL: <https://cedos.org.ua/researches/yak-podolaty-bezrobittya-uroky-z-istoriyi-ta-mizhnarodnyj-dosvid>

8. Харківський університет внутрішніх справ. Вплив війни на рівень безробіття в Україні. 2023. URL: <https://univd.edu.ua/uk/news/15552>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-487-3-45>

ВПЛИВ ВІЙНИ НА БЕЗПЕКУ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЖІНОК І ДІВЧАТ В УКРАЇНІ

Цигікало Ганна Дмитрівна

*курсант факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

В умовах воєнного конфлікту в Україні безпека жінок і дівчат зазнає серйозних загроз, зокрема через зростання випадків насильства, порушення прав і вимушене переселення. Воєнні дії призводять до фізичної та емоційної травматизації, що негативно впливає на психічне здоров'я жінок, зокрема спричиняючи посттравматичний стресовий розлад, депресію та тривожні розлади. Існуючі програми підтримки та захисту не завжди є достатньо ефективними або доступними, що потребує удосконалення державної політики та міжнародної допомоги. Таким чином, питання забезпечення безпеки та психічного